

исходит качественных композиционно-психологических изменений в восприятии человеком окружающего пространства.

Таким образом, объектом моделирования архитектурно-семантического исследования динамических градостроительных структур является ритмическая структура, основанная на повторе «пороговых пространств» в направлении пути движения. Задача «порогового пространства» – фиксация перехода из одного пространства в пространство другого качества. Переход может осуществляться одним скачком или через поэтапное многоразовое преодоление «пороговых пространств». Последнее – фактор формирования развернутых пространственно-временных ансамблей и многоуровневой среды города.

1. Гинзбург М.Я. Ритм в архитектуре. – М.: Госиздат, 1920. – 78 с.

2. Лотман Ю.М. О поэтах и поэзии. – СПб. Искусство - СПб, 1996. – 848 с.

3. Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Исследования в области мифопоэтического: Избранное. – М.: Прогресс - Культура, 1995. – 624 с.

4. Хэйзинга Й. Осень средневековья. Т.1. – М.: Культура, 1995. – 414 с.

Получено 23.01.2009

УДК 712.4

З.В.ГЕРАСИМЧУК, д-р екон. наук

Луцький національний технічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ОЗЕЛЕНЕННЯ У КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Розглядаються основні фактори, які впливають на перспективні можливості озеленення територій. Проаналізовано характер негативного впливу на збалансований розвиток територій. Запропоновано підхід до забезпечення сталого розвитку територій, що ґрунтується на реалізації перспектив комплексного озеленення.

Історичне освоєння людиною територій викликало порушення природних систем, нагромадження будівель при формуванні міст та збільшення площі забудови, що повністю зруйнувала потенціал земель. В останні століття даний процес набув незворотних наслідків і сягнув таких меж, перетин яких змусив світову спільноту замислитися і розробити концепцію стійкого розвитку територій для можливості збереження її для нащадків. Але зростання площі забудови поселень і площ окультурених земель продовжує відбуватися. Замкненість і постійне оточення людини техногенними об'єктами (виробничими спорудами і невиробничими будівлями) створює ефект постійної нервової напруги, що негативно позначається на її життєдіяльності. Захворюваність через погіршення екологічного стану, спричиненого перевантаженням територій техногенними об'єктами, дуже велика, тому для

запобігання поширенню таких тенденцій органи місцевої влади мають обов'язково планувати заходи щодо припинення цих процесів. Одним з таких заходів є підвищення рівня забезпеченості територій зеленими насадженнями, які захищають людину від негативного впливу агресивного техногенно перевантаженого середовища.

Останні дослідження, пов'язані з даною темою, розкрито у роботах Г.І.Онищука, А.П.Осітнянка, М.Г.Ступеня, Т.М.Кришталь [1-4] та ін.

Розвиток системи озеленених територій залежить від якісних і кількісних особливостей регіону.

Виробничий профіль та історична специфіка розвитку регіону суттєво впливають на перспективи озеленення. Виділимо ці особливості:

- території Лісостепу (на прикладі Харківської обл.) характеризуються і визначаються давньою освоєністю, низьким техніко-технологічним рівнем виробництва, невисоким рівнем продуктивності земель, деградацією ґрунтового покриву, погіршенням параметрів екологічних функціональних процесів та помітним зменшенням біорізноманіття рослин;
- території Полісся (на прикладі Київської обл.) характеризуються зниженням стійкості ландшафтів, їх здатності до самоочищення і самовідновлення; незбалансоване антропогенне навантаження на природні ресурси досягло розмірів, за якими вбачаються катастрофічні наслідки не тільки для всієї системи природокористування, але і в цілому для соціальної сфери;
- території Степу (на прикладі Луганської обл.) характеризуються надзвичайно високим техногенним пресом, що зазнають насадження області, “перевантаженої” промисловими підприємствами різного профілю (шахти, хімічні підприємства, металургія, інше), високим рекреаційним навантаженням на насадження;
- території АР Крим характеризуються можливістю виникнення надзвичайних ситуацій в результаті довготривалого антропогенного впливу на навколишнє середовище.

Асортимент рослинних порід, які використовуються для озеленення, має важливий екологічний і економічний аспекти. Аналіз наукових літературних джерел виявив, що асортимент зелених насаджень в містах, особливо на вулицях і автомагістралях не відповідає потребам. Найменший асортимент міських зелених насаджень у Поліссі, середній – у Лісостепу, Степу, Прикарпатті й Закарпатті, а найбагатший – на Південному березі Криму.

Отже, ще раз підкреслимо основні фактори регіонального впливу на перспективи озеленення: природно-кліматична зона та вид ландшафту; виробничий профіль території; асортимент рослин, притаманний даній території.

Наступною категорією факторів, які впливають на перспективи озеленення є рівень використання земельного фонду: на рівні міста – щільність забудови територій поселень; на рівні регіону – ступінь освоєності земель. Для аналізу використаємо дані табл.1.

Таблиця 1 – Щільність забудови територій та її бальна оцінка

Міста	Питома вага території під забудовою, %
Вінниця	95,6
Хмельницький	81,3
Черкаси	78,4
Луцьк	78,3
Суми	76,3
Чернігів	76,2
Одеса	75,77
Луганськ	72,96
Львів	71,7
Дніпропетровськ	71,1
Житомир	70,4
Харків	68,77
Херсон	65,1
Донецьк	64,9
Кіровоград	64,5
Полтава	61,1
Ужгород	59,7
Сімферополь	59,1
Миколаїв	58,1
Тернопіль	58,1
Запоріжжя	52,95
Рівне	52,4
Івано-Франківськ	46,35
Київ	41,3
Чернівці	36,1

По-перше, згідно з містобудівними вимогами, сприятливе співвідношення забудованої території і зелених насаджень, має складати 50:50, що не витримано у більшості обласних центрів України. У цих містах працює найбільша кількість людей, які потребують місць для відпочинку, таких як парки, сади, сквери, а їх не вистачає із-за надмірної забудови території.

По-друге, щільність забудови площі міст постійно зростає, а іноді й за рахунок таких об'єктів озеленення, як лісопарки, лугопарки та парки культури і відпочинку. Місцева влада не вбачає в вищезгаданому великого лиха, тому що зростання обсягів будівництва відображає позитивні зміни в економіці, при цьому зовсім відсутній комплексний підхід до вирішення проблем місцевого розвитку. Тенденція щодо забудови вільних територій часто за рахунок скорочення зеленої зони міста обумовлює втрату земельних екологічно важливих резерватів міста, та екологічного пріоритету в процесі містобудування.

По-третє, міста вже не мають куди більше зростати за площею, в Україні і так збільшуються шлейфи від великих міст. Йде невинне створення агломерацій. Концентрація виробництв приносить економічні вигоди, але з іншого боку – людина все більше обмежує свої якісні вимоги до безпечності середовища життєдіяльності.

По-четверте, незбалансованість розвитку територій несе загрози техногенної катастрофи на перспективу. Місцеві органи влади розробляють заходи щодо регіонального і місцевого розвитку, в яких одними з принципів проголошено сталість і збалансованість, яких не дотримуються, порушуючи права людини на комфорт і безпеку життя.

Таким чином, узагальнюючи викладене у чотирьох попередніх пунктах, зазначимо, що для перспектив розвитку системи озелених територій ущільнення забудови є негативним фактором. Якщо об'єктивно за генеральним планом у містах планується підвищення щільності забудови у центральних районах натомість має бути запланований розвиток і периферійних територій, які в достатній мірі вкриті рослинністю.

Наступним кроком проаналізуємо ступінь освоєності земельного фонду України за регіонами. Для проведення даного аналізу узагальнено і систематизовано дані екологічних паспортів та доповідей про стан навколишнього природного середовища регіонів України (табл.2).

Переважна кількість земельного фонду регіонів (за винятком території міст) зайнята сільгоспугіддями (50-85%), в регіонах з підвищеним рівнем лісистості друге місто посідають площі лісів. Наведені дані ілюструють ситуацію з суцільною окультуреністю земель, а саме – розробленістю для потреб сільського господарства (створення ріллі).

Сучасний стан використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площі ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафту. Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму в більшості регіонів України.

Таблиця 2 – Характеристика структури земельного фонду регіонів України, %

Області	Питома вага сіль- госпугідь	Питома вага бага- торічних насаджень	Питома вага забу- дованої території
АР Крим	71,25	3,07	4,1
Вінницька	76,2	1,9	4,0
Волинська	52,2	0,57	2,85
Дніпропетровська	78,76	1,69	5,96
Донецька	77,2	2,2	0,6
Житомирська	51,22	0,78	2,99
Закарпатська	37,0	2,1	3,5
Запорізька	84,81	1,74	4,11
Івано-Франківська	45,44	1,18	4,35
Київська	59,4	1,5	4,2
Кіровоградська	83	1,1	3,6
Луганська	71,64	1,14	4,8
Львівська	58,1	1,0	5,0
Миколаївська	81,76	1,46	3,93
Одеська	79,91	2,74	3,84
Полтавська	75,73	1,04	4,0
Рівненська	46,6	0,6	2,0
Сумська	71,5	1,0	3,5
Тернопільська	76,0	1,1	4,4
Харківська	77,05	1,6	3,8
Херсонська	69,25	0,93	2,48
Хмельницька	77,8	2,0	1,2
Черкаська	69,41	1,3	3,96
Чернівецька	58,3	3,5	4,7
Чернігівська	65,35	0,77	3,13
м. Київ	6,9	4	41,6
м. Севастополь	30,32	11,81	16,9

Отже, за всіма факторами існує підвищений рівень освоєності територій і недостатня забезпеченість зеленими насадженнями.

Подальші зміни у розвитку територій мають носити характер збалансованості, що пропонується вбачати у створенні зелених насаджень в таких обсягах, які забезпечать бажану рівновагу між можливостями регіону для виділення територій під озеленення і потребами людини у якісному середовищі проживання.

Найбільша увага має бути приділена перспективам озеленення територій міст, як найбільш перевантаженого техногенними об'єктами простору. У рамках прямування до збалансованості розвитку територій міста доцільним є вивільнення деяких виробничих площ для організації на них об'єктів озеленення.

Існуючі невідповідності необхідно подолати у новому поколінні генеральних планів міст та регіональних планів розвитку територій.

Таким чином, для створення системи підтримки концепції збалансованості розвитку території необхідно:

- конкретно визначити характер диспропорцій структури територій регіону і міста у кількісних показниках;
- провести розрахунки фактичної щільності забудови адміністративних районів та території, що не використовуються, у співвідношенні її з питомою кількістю нормованих і фактично необхідних зелених насаджень;
- збалансувати засобами планових заходів забезпечення зеленими насадженнями районів для створення врівноваженої системи озеленених територій, враховуючи місцеві фактори впливу.

1.Онищук Г.І. Проблеми розвитку міського комплексу України: теорія і практика. – К.: Науковий світ, 2002. – 506 с.

2.Осітнянко А.П. Оптимізація управління територіальним розвитком міста: Дис. .... д-ра техн. наук. – К.: КНУБА, 2002. – 366 с.

3.Ступень М.Г., Гулько Р.Й., Залуцький І.Р. Оцінка земель. – Львів, 2006. – 308 с.

4.Кришталь Т.М. Територіальна організація міського комплексу (на прикладі житлово-комунального господарства): Дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01. – К., 2004. – 243 с.

Отримано 29.01.2009

УДК 725.39

О.М.ДУДКА

Харківська національна академія міського господарства

АРХІТЕКТУРНІ «ПАПЕРОВІ» КОНКУРСИ 20-30 років ХХ ст. ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НОВІТНІХ АРХІТЕКТУРНИХ ІДЕЙ

Розглядаються організаційно-методичні та програмні особливості архітектурних „паперових” конкурсів та їх вплив на формування новаторської теорії і практики.

Одним із найяскравіших явищ у вітчизняній архітектурі 1920-1930 рр. були так звані „паперові” конкурси. При їх організації не передбачалась реалізація проектів, метою була фіксація у вигляді архітектурних образів революційних художніх ідей, творчих концепцій. Такі проекти були зазвичай за межами технічних і економічних можливостей реалізації, але їх вплив на тогочасну проектну практику важко переоцінити. А деякі з концептуальних розробок не втрачають свого новаторства і в умовах архітектури ХХІ ст. У сучасній архітектурній практиці спостерігається відродження форм конструктивізму. Причому, що дуже важливо, архітектори-практики цікавляться саме «паперовою» спадщиною 20-30-х років ХХ ст. [1].

Це може бути пов'язано з тим, що простий мінімалізм конкурсних робіт архітекторів-конструктивістів 20-30-х років нині затребуваний